

PRESÈNCIA CLARETIANA A BARCELONA-GRÀCIA

Els inicis de la fundació dels Claretians:

La Congregació de missioners, iniciada a Vic el dia 16 de juliol de 1849 per Sant Antoni M. Claret i cinc companys sacerdots anava creixent i nous membres s'afegien al treball apostòlic d'aquell primer grup.

El Pare Claret desitjava vivament expandir l'acció missionera a altres indrets. I els seus anhels es convertiren en realitat amb la fundació de la segona casa de l'Institut Claretjà, a la Vila de Gràcia.

Gràcia era una població important situada a prop de Barcelona amb amplis camps i horts i dominava una extensa plana que arribava fins al mar.

Són curiosos els inicis de l'edifici confiat als missioners claretians.

1850 Tot comença amb un testament que, a mitjan segle XIX, va fer la senyora Joaquina Castanyer en què disposava que es construís un edifici benèfic religiós. D'acord amb el testament, els hereus de la senyora Joaquina Castanyer adquiriren un terreny d'unes tres mujades (uns 16.000 m²): situat a un extrem del municipi de Gràcia, a tocar del Torrent Mariner, a la part alta del Camp d'En Grassot, i que termenejava amb Sant Martí dels Provençals.

1852 L'any 1852 els hereus encarregaren un avantprojecte al jove arquitecte Josep Simó i Fontcuberta, titulat a l'Acadèmia de San Fernando de Madrid.

1854 El 14 de març de 1854 es firmava l'escriptura de compra dels terrenys i el mateix any s'iniciaven les obres de l'edifici.

L'edifici projectat era de plana rectangular amb quatre ales perfectament orientades, de dos pisos cada una, que tancaven un espaiós pati o jardí interior que tenia tot al voltant un claustre amb columnes. La construcció, però, va patir un seriós contratemps: els recursos es van acabar abans que s'acabessin les obres. Els responsables van comen-

çar a pensar com es podria acabar l'edifici i a buscar algú que se'n pogués fer càrrec en endavant.

- 1857** L'any 1857 ho van exposar al bisbe de Barcelona, Dr. Antoni Palau i Térmens, que just aleshores acabava entrar a la diòcesi. Com que provenia de Vic, sabia que uns anys enrere mossèn Anton Claret hi havia fundat la seva Congregació de missioners. Efectivament, l'havia fundada l'any 1849. El bisbe Palau, doncs, els posà en contacte amb els representants de la nova Congregació. La proposta del bisbe Palau va funcionar, perquè —tot i que els pactes no van ser fàcils— a principis de l'any 1858 tot indicava que els claretians acabarien fent-se càrrec del convent en obres: ho van signar el 4 de novembre de 1859, amb el compromís d'acabar-ne la construcció.

Perquè aquell edifici fos habitable per a una comunitat, es van haver de fer algunes modificacions. També es va construir una tanca tot al voltant de la finca, que separés camps i vinyes d'intromissions alienes. Aquells anys es podia anar de Gràcia fins a les muralles de Barcelona travessant camps de conreu sense trobar més població que un parell de cases de pagès.

- 1859** El 4 de novembre de 1859, doncs, els hereus de confiança de la Sra. Joaquina Castanyer, d'una banda, i el P. Xifré, de l'altra, com a representant de la Congregació, signen l'escriptura de cessió-acceptació de l'edifici i de l'horta, amb les condicions que l'acompanyen.
- 1860** El 23 de gener de 1860, s'instal·len en el nou edifici el P. Clotet amb dos Germans Coadjutors, amb la finalitat de seguir de prop les obres, moblar la casa i anar-la fent habitable. La nova casa s'inaugurava unes setmanes més tard, el 14 de març, amb l'assistència de nombroses personalitats i sota la presidència del bisbe de Barcelona, Dr. Antoni Palau, que va fer la cessió als missioners claretians amb aquestes paraules: *«Hoy hacemos y constituimos dueño de esta casa con todo lo que hay en ella a D. José Xifré, Director general de la Congregación del Inmaculado Corazón de María, para que pueda ejercer en ella los cargos propios de su Instituto. Dios conceda a él y a todos los individuos de su Congregación muchos años de vida para trabajar en salvar almas»*.

Per la seva part, el P. Xifré, com a Superior General dels Claretians, va contestar: *"Acepto la donación o cesión de este edificio para ejercer en él los oficios propios de nuestro Instituto, dando a V. E. I., a los reverendos señores de la Confianza y a todos los demás señores que se han dignado acompañarlos las más expresivas gracias por su celo y buen afecto a nuestra Congregación».*

El dia 25 del mateix mes, festa de l'Anunciació de Maria, es constituïa formalment la primera comunitat.

Al començament, l'edifici servia només de base per a la tasca missionera dels claretians: d'aquí ve que, com dèiem abans, els missioners en diguessin «Casa Missió», tot i que per a la gent continuava sent el «Convent Nou».

Mentrestant, continuaren les obres a la casa i capella fins al 1864. Els sis mil duros que la Baronessa de Rocafort havia aportat, tot i ser molts, no van ser encara suficients. Per això, el P. Claret, arran de la visita que va fer a Barcelona el setembre de 1860, acompanyant la Reina Isabel II, va oferir de la seva butxaca vuit mil duros més, però amb una condició: que el seu donatiu no constés en cap document...

L'activitat dels missioners fou molt intensa: Exercicis espirituals a sacerdots i laics, missions a nombroses parròquies i poblacions, predicació popular, atenció a cases religioses.

1868 El 18 de setembre de 1868 a la badia de Cadis, l'almirall Topete fa una proclama contra la monarquia. Se li van afegir el general Prim, exiliat a Londres i el general Serrano, desterrat a les Illes Canàries. Començava la revolució, la «Setembrina».

Quan arriba la notícia a Barcelona, el dia 29, es constitueix immediatament la Junta Revolucionària Provisional, que s'autoproclama únic poder a Catalunya. La nit d'aquell dia 29, quan els missioners es retiraven a descansar, van poder veure fogueres cap a la banda de Barcelona... que després s'estenien cap a Gràcia: uns amotinats havien calat foc a les *casetes de consums*, que és allí on els *burots* cobraven impostos sobre els productes que entraven a la ciutat, i que acostumaven a ser el primer objectiu de la ira de tot revolucionari.

L'endemà, els revolucionaris recorrien els carrers buscant armes i es remorejava que cremarien tots els convents, també el *Convent Nou* dels afores de Gràcia. Alguns veïns van avisar discretament del que podia passar a la comunitat dels Claretians. Els missioners van sortir immediatament de casa amb l'indispensable i es van distribuir per cases d'amics a Gràcia o a Sant Martí dels Provençals. Al cap d'uns dies, veient que la cosa podia anar per llarg, van llogar un pis a Barcelona, fins que passés el perill.

Acabat el període revolucionari, la casa convent tornà a la normalitat. Amb la restauració política es va reprendre el ministeri dels Exercicis Espirituals, les Missions i la gran tasca del servei religiós als habitants de la barriada.

1870 L'any 1870, Barcelona va patir l'assot de la pesta groga. A petició de la Diputació Provincial, els missioners van cedir la casa per tal que els nens asilats de la Casa de la Maternitat i les seves cuidadores poguessin allunyar-se de Barcelona i alliberar-se del contagi.

A la casa dels Claretians s'hi fa una escola

1871 Feia relativament poc que l'advocat Roman de Grassot i la seva germana Dolors, havien parcel·lat part de la finca que havien heretat. I les primeres concrecions del pla inicial ja es començaven a fer visibles: era una mena d'«Eixample de Gràcia», tot i que pautat sobre el Pla central de Barcelona, que l'enginyer Cerdà acabava de dissenyar.

Davant les evidents necessitats educatives del moment, les famílies es preocupaven perquè els seus fills poguessin «aprendre de lletra i de doctrina». I sembla que els va costar gaire avenir-se amb els missioners claretians.

Resulta que un cop acabada l'epidèmia de pesta i desocupat per part de la Diputació el Convent Nou, els claretians —que s'havien dispersat, primer per la revolució i després per deixar lliura la casa que havia d'acollir els nens de l'Asil— van tornar novament a casa seva. Era l'estiu de 1871. Aquell mateix estiu, el Superior General dels Claretians, el P. Xifré, va destinar a la casa de Gràcia un jove i entusiasta

missioner, que estava demostrant tenir una gran vocació educadora. Era el **P. Josep Macià i Artús**.

Quan va esclatar la revolució del 68, el P. Macià residia a la comunitat claretiana de Segovia, de la qual n'havia estat un dels fundadors. Davant la incertesa del moment, va optar per refugiar-se a la seva casa pairal, a Anglesola (l'Urgell). Al cap de poc de ser allí, ja havia aplegat jovent del mateix poble i de pobles veïns i els ensenyava «gramàtica llatina, retòrica, i fins i tot filosofia», alhora que «semblava en les seves intel·ligències les sanes doctrines i en el seus cors la llavor dels bons costums».

Dos anys va durar aquesta tasca apostòlica, fins que el P. Xifré el va destinar a la comunitat de Gràcia. Dèiem que les famílies del barri i els Claretians es van avenir fàcilment: el P. Macià es moria de ganes de fer escola, i això era justament el que el barri necessitava i demanava. No té res d'estrany, doncs, que el P. Macià, fundador de la primera escola, fos l'ànima d'aquest apostolat. Va ser molt popular i apreciat per la gent del barri, que amb afecte l'anomenava el «doctor Macià».

L'escola primera estava situada dins mateix de l'edifici on vivien els missioners claretians. Hem de pensar que seria una ala, o potser més aviat els baixos d'una ala de la casa. Era modesta i senzilla. Tant és així, que el cronista escriu que al començament «...taulons amb rajoles servien de taules i de bancs per als alumnes».

1873 Primers contratemps: el febrer de 1873 es proclamava la Primera República, i alhora es desfermava una onada anticlerical. Al P. Macià i al P. Vilar, que l'ajudava, no els va quedar més remei que tancar la seva incipient escola. Tres mesos més tard, els superiors destinaven el P. Macià a Alger, la capital d'Argèlia.

1875 Al cap de dos anys, abril de 1875, el P. Macià tornava d'Alger cap a Barcelona, i es feia càrrec, altra vegada, de l'escola, que ell havia organitzat i dirigit amb tanta estimació i amb tant d'encert. Al final d'aquella dècada, l'edifici seria conegut també com a *Col·legi Politècnic*.

Els Missioners havien comprès la necessitat de donar al poble la instrucció que necessitava i reclamava. Per altra banda, la resposta de

les famílies va ser espectacular. Els alumnes matriculats arribarien aviat al voltant dels tres-cents. I l'any 1889 ja serien prop de quatre-cents. No cal dir que aquella tasca educativa va contribuir decididament a la transformació del barri.

Quan el P. Macià va morir, el 1879, el seu company i col·laborador en l'ensenyament, el P. Vilar, en va assumir la direcció.

1885 A l'ajuntament de la Vila de Gràcia consta una instància per la qual «el superior de la Casa Convent de Missioners del Sagrat Cor de Maria demana permís per construir una classe de pàrvuls als terrenys que envolten la casa. Arquitecte P. Samsó Heras»

1897 L'annexió de la Vila de Gràcia amb la ciutat Barcelona es va fer efectiva el 20 d'abril del 1897 mitjançant un Reial decret de la reina Maria Cristina. Barcelona va rebre la notícia amb entusiasme... a diferència de bona part dels habitants de la Vila de Gràcia.

Ja aleshores la gent comentava que aviat s'obririen carrers seguint el traçat que el Sr. Ildefons Cerdà havia fer per a la Gran Barcelona. Un d'aquests carrers, que s'havia de dir *carrer de Claudio Coello*, passaria pel davant del Convent Nou. I un altre, que s'havia de dir *carrer de Nàpols*, possiblement escapçaria l'ala de ponent del Convent. Encara que tot plegat semblava que aniria per llarg, el cas és que la nova configuració de Barcelona afectaria directament el Convent Nou: el Pla dividia la finca en tres. I es van haver de fer vendes, compres i permutes de terrenys per a unificar-la novament.

1900 Pensant ja en l'any 1904, el P. Joan Melé, superior de la comunitat, va presentar un expedient a l'ajuntament amb la intenció de començar unes obres de gran abast. Era el mes de maig de 1900.

Resulta que com molts altres catòlics del seu temps, també els Claretians volien celebrar d'una manera sonada l'any 1904. La raó era ben senzilla: seria el cinquantè aniversari de la declaració del dogma de la Immaculada Concepció (1854), que va donar peu a una festa molt arrelada en el món catòlic, la festa de la Immaculada o de la Puríssima, el 8 de desembre. L'opció era clara: l'any 1904 posarien la primera pedra d'una gran església que tenien intenció de construir per dedicar-la al Cor de Maria, Patrona del Missioners Fills del Cor de Maria o Claretians.

1902 En una carta que es conserva a l'Arxiu Diocesà de Barcelona, el P. Climent Serrat, superior general de la congregació, informa al bisbe de la diòcesi, Dr. Morgades, de les activitats de la Casa Missió de Gràcia i li expressa la preocupació que la nova urbanització comportarà la desaparició de la capella pública, ja per altra banda incòmoda i massa petita per als molts fidels que hi assistien de la barriada del Camp d'en Grassot. La necessitat es feia sentir amb urgència des de principis de l'any 1901.

Per Pasqua del mateix any, s'iniciaren els tractes per adquirir una considerable extensió de terreny confrontant amb la casa sense acord de moment.

1903 Per una altra carta del P. Joan Melé (setembre de 1903) adreçada al nou bisbe de Barcelona, cardenal Casañas, sabem que les gestions per a l'edificació de la nova església anaven endavant.

1904 "En virtud del acuerdo adoptado per el Exmo. Ayuntamiento, en Consistorio del día 24 de desembre último, se concedió permiso al Rdo. P. Juan Melé, Superior de los Misioneros Hijos del Inmaculado Corazón de María, para construir una Iglesia pública y Escuelas, en un solar con fachada a la calle Coello (Gràcia), mediante que en la ejecución de las obras se atempere a las condiciones siguientes..."¹.

I finalment, amb tota solemnitat, es posà la primera pedra del futur nou temple. Va ser el dia 7 d'abril i va presidir la cerimònia el cardenal Casañas, bisbe de Barcelona.

Els cronistes no se'n sabien avenir de la celeritat amb què avançaven les obres: el P. Melé aconseguia veure construir una tercera part de les obres del santuari i el seu successor, el P. Pere Ferrés veia com s'hi afegia l'absis i el cambril del Cor de Maria. Tot feia preveure que la data de la inauguració no es faria esperar. L'any 1908, «*La Hormiga de Oro*», una prestigiosa revista il·lustrada de l'època, feia una crònica molt optimista de l'estat de les obres.

¹ APC, 15, 1, 751, Barcelona, 4-1-1904.

1909 A finals de juliol, esclata a Barcelona la Setmana Tràgica: tot comença el dia 26 amb una vaga general que va ser molt secundada. Els enfrontaments van provocar l'alçament de barricades als carrers i la destrucció o incendi d'un vuitanta edificis religiosos a la ciutat: convents, esglésies, col·legis... Entre aquests edificis incendiats hi havia també l'edifici dels Claretians de Gràcia, amb el convent i l'escola i també l'església que estava a mig construir.

Aquest contratemps comportà una aturada de dos anys: el temps que va caldre per reconstruir la part malmesa de la residència dels claretians i l'escola. El març de 1910 ja es tornava a ocupar a residència.